

Introduction of Course:**تعارف**

پنجابی زبان نوں دُنیا دیاں پرانیاں تے وڈیاں زبانان وچ گنیا جاندا اے۔ ایتھوں دی تہذیب، ثقافت تے ادب وی صدیاں پرانا ہے۔ ایس دی لوک سیانف تے سُوچھ و سبب دے ہنراں، کم کاراں، کھیڈاں، ریتاں، رسماں تے گیتاں توں ظاہر ہوندى اے۔ لوکائی دے احساس دی تاریخ نال لوک ادب پُرچا ہوئیا اے جس توں وسیبی نفسیات تے سماجی سوچ نال آگہی ہوندى اے۔ صوفیانہ شاعری کائناتی مشاہدے تے اخلاقی تربیت دی آگوائی کردی اے جد کہ جدید نظم تے نثر سماجک شعور تے جاگرتی دے نمائندہ نیں۔ ایس نصاب راہیں اسیں پڑھیاراں نوں پنجابی زبان ادب دے مُڈھلیاں سومیاں نال جانو کران دے نال نال اجوکے سمے دے علمی ادبی مہاڑاں نال جانکاری وی کراواں گے۔ جس راہیں اوہناں دا زبان تے ادب نال سمبندھ ودھے گا تے اخلاقی تربیت وی ہووے گی۔

Course Objectives:**اهداف**

1. پنجابی زبان تے ادب نال جانکاری
2. پنجاب دی ثقافت، سُوچھ تے قدران نال ادب راہیں تعارف
3. پنجابی صوفیانہ شاعری راہیں طلباء دی اخلاقی تربیت
4. جدید پنجابی ادب دے ذریعے سماجی شعور دی جاگرتی
5. زبان تے سماجک سمبندھ نوں سمجھدیاں معاشرے وچ مثبت سوچ دی پروانگی

Course Contents:**نصاب کی****تفصیل****1. پنجابی زبان تے ایہدے جغرافیے دا مختصر تعارف****2.1 پنجابی صوفیانہ شاعری****2.1.1 بابا فرید:**

(i)	فریدا جے ٹوں عقل لطیف، کالے لکھ نہ لیکھ	(ii)	دیکھ فریدا جو
(iii)	تھیا، داڑھی ہوئی بھور	(iv)	فریدا جنگل
(v)	فریدا جن لوئن جگ موبیا، س رے لوئن میں ڈٹھ	(vi)	رُکھی سکھی کھاء کے،
(vii)	جنگل کیا بھویں، ون کنڈا موڑیں	(viii)	فریدا کوٹھے
(ix)	فریدا میں بھولا وا پگ دا، مت میلی ہو جاء	(x)	فریدا خاک نہ
	ٹھنڈا پانی پی ء		
	فریدا اکناس آٹا اگلا، اکناس ناہیں لون		
	منڈپ ماڑیاں، اُساریندے بھی گئے		
	فریدا کنھ مصلا، صوف گل، دل کاتی، گڑ وات		
	نندنیے، خاکوں جیڈ نہ کوء		
	باباگرونانک:		
	آد سچ جُگاد سچ ہے بھی سچ		توں نانک حُکمے جے بُجھے تا ہنومے
	کہے نہ کوء (جب جی)		

شاہ حسین:

(i)	رہا میرے حال دا محرم توں۔ رہاؤ	(ii)	دل درداں کیتی پُوری نی، دل درداں
(iii)	کیتی پُوری۔ رہاؤ	(iv)	میرے صاحب! میں تیری ہو مکی آن۔ رہاؤ
(v)	لے، گاہک ویندا ای۔ رہاؤ	(vi)	مئے نی میں کیہنوں آکھان، درد وچھوڑے دا حال۔ رہاؤ

سلطان بابو:

(i)	الف اللہ چنبے دی بوٹی	(ii)	اللہ پڑھیوں، حافظ ہوویں
(iii)	پڑھ پڑھ علم ہزار کتاباں	(iv)	تسبیح پھری تے دل نہ پھریا

- (v) حافظ پڑھ پڑھ کرن تکبر
 بلھے شاہ:
- (i) الف الله نال رتّا دل میرا
 (ii) اُٹھ، جاگ، گھراڑے مار نہیں
 (iii) اک نکتہ یار پڑھایا اے
 (iv) اک نقطے وچ گل مکدی اے
 (v) بلھا کیہ جاناں میں کون

خواجہ غلام فرید :

- (i) درداں دی پیڑ ڈاڈھا سخت ستایا
 (ii) سوہنے یار پُئل دا، ہرجا عین
 حضور
- (iii) وطن بیگانے ول نہیں آونا، یاد کیتم یدلدار
 (iv) بن دلبر شکل جہان آیا
 (v) کیا حال سناواں دل دا

2.2 مثنوی سفر العشق

- 2.2.1 سیف الملوک، از میاں محمد بخش : (i) ابتدائی نامہ بنام یگانہ بحمدہ
 (ii) نعت سید المرسلین رحمۃ للعالمین صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و اصحابہ

اجمعین

(iii) بیان معراج دُرّ التاج انبیا علیہم السلام

3 لوک ادب/ اکھان تے محاورے

- 3.1 (لوک ریتاں رسماں، کھیڈ، ناچ، تے گیت : لوریاں، تھال، ککلی، گدھا)
 3.2 اکھان تے محاورے (تناور چڈھر دی لوک تواریخ وچوں 20 اکھان)
- (i) اب آب کر مویوں بچڑا فارسیاں گھر گالے (ii) آپ کا نوکر ہوں بینگن کا نہیں
 (iii) آئی بسنت پال اڑنت (iv) آئی مائی چنداں، ٹلا ملاں ویچ کے
 (v) آئے یار لہوری دکھاوون دروازا تپاون موری (vi) اپنے جوگی تھان نہیں تے
 پنج پیر نال نیں
 (vii) اُتوں لتھیاں چار کتاباں
 لیجئے شاہ جہان کا
 (ix) احمد خان درانی، نوکر گنجا گھوڑی کانی (x) اورنگزیب عالمگیر،
 پکے خُش پکے دلگیر
 (xi) بابا اٹل! پکی پکائی گھل
 (xiii) بیڑی کہیں بوڑی، خواجہ خضر
 (xv) توں کھڑا جگا ماریا اے؟
 (xvii) جان سب نوں پیاری ہوندی اے
 (xii) باراں دُدھ دیاں دھاراں
 (xiv) پا نہ پڑی تے وخت نوں پھڑی
 (xvi) تیری ذات کیہ؟
 (xviii) جد دے جمے چندر بہان، چلبے

اگ نہ منجے وان

- (xix) جدوں آئی مرزے دی وار تے تٹ گئی تڑک کر کے (xx) جہدا ملتان مضبوط اوبدی

دہلی مضبوط

- (xxi) جہدی تیغ اوبدی دیگ (xxii) جہدے ہتھ ڈوئی اوبدا ہر کوئی

4 جدید پنجابی شاعری

غزل تے نظم شاعراں وچوں اک غزل تے اک نظم

4.1 پیر فضل گجراتی:

- (i) اوہ میرے ولوں و بندائے بھر بھر کے نظراں قہر دیاں
 (ii) اوپلے وچہ جس دے ہوندیاں نے غرضان اوہ اُلفت تھیک نئیں
 (iii) پُھلاں دی چوہنڈی منگاں میں اوہ دیندائے چونبھڑ خاراں دی

روف شیخ:

- (i) دریا دے ایس پار توں اوس پار تیک ساں
 (ii) کالخ بہنیاں کندھاں ہنجواں نال اُجالی رکھنا
 (iii) فیر کوئی سورج اُگڑن دا لائے سونہ لگی اے خبراں توں

علی محمد ملوک:

- (i) دُکھاں نال یرانہ لا کے ، غم دی چکی جھوندے رہے آن
(ii) کدھروں وی نہ آوے واج ضمیراں دی
(iii) چار دناں لئی ہاسا دے کے پلکیں تارے دھر جاویں گا

تجمل کلیم:

- (i) کیہڑا ہتھ نہیں جردا میں
(ii) غیر نوں آوندا تكدے کسراں
(iii) رُوپ کوئی جاگیر نہیں ہوندى
4.2 احمد راہی: (i) سورج تے دھرتی
(ii) تاریا وے تیری لو
منیر نیازی: (i) کچھ کرو
(ii) ہونی دے حیلے
شریف کنجاہی (i) جیہڑا اپنا آپ پچھانے
(ii) جیون دی اس نیں دے اندر
4.3 نجم حسین سید (i) کن من مینہ پیندا
4.4 نسرین انجم بھٹی (i) نیلی دی وار

5 نوین پنجابی نثر

5.1 تخلیقی نثر

5.1.1

ناول (فرزند علی دے ناول 'اک چونڈھی لون دی' وچوں پہلا باب)
انشائیہ (ارشد میر دی چونبھڑاں وچوں اک 'بس دا سفر')
افسانہ (کلونت سنگھ ورک، چہاہ ویلہ)

6.1 پنجابی سیرتی ادب بارے اک پنجابی لیکھ (اخلاق عاطف دی کتاب سیرت دا چائن وچوں اک لیکھ 'نبی پاک دی تعلیم تے عدم برداشت دا قومی تے عالمی رویہ')

6.2 سائنسی علماں بارے اک پنجابی لیکھ (الیاس گھمن دی کتاب ریڈار وچوں اک لیکھ "ریڈار کہانی")

• **Teaching-learning Strategies: Lecturing, Effective Questioning Techniques**

- Assessment and Examinations:

Suggested Readings:

حوالے دیان

کتاباں

1. احمد راہی، ترنجن (لاہور: اجد پبلشرز، 1954)
2. اخلاق عاطف، نبی پاک دی تعلیم تے عدم برداشت دا قومی تے عالمی رویہ (کتاب: سیرت دا چائن) ادارا پنجابی زبان تے ثقافت، لاہور (2003)
3. ارشد میر، چونبھڑاں، تاج بک ڈپو، لاہور (1994)
4. اقبال صلاح الدین، سیف الملوک از میان محمد بخش، عزیز پبلشرز، لاہور (1992)
5. الطاف علی سلطان، ابیات باہو، الفاروق بک فاؤنڈیشن، بہیرہ (1975)
6. الیاس گھمن، ریڈار، پنجابی سائنس بورڈ، لاہور (1990)
7. بابا گرو نانک، اکھیا بابا نانک نے، پنجابی ادبی بورڈ، لاہور (1988)
8. پیر فضل گجراتی، ڈونگھے پینڈے، عزیز بک ڈپو، لاہور (1993)
9. تجمل کلیم، ہان دی سولی، پہلا پیر پبلی کیشنز، اسلام آباد (2012)
10. ثناور چڈھر، لوک تواریخ، سانجھ، لاہور (2008)
11. جیت سنگھ سیٹل، کلام نانک، اپنا ادارہ، امریکہ (2001)
12. روف شیخ، شکر دوپہر، پنجاب رنگ، لاہور (1992)
13. سجاد حیدر (مرتب)، لیراں (کتاب: چونویں کہانی) پاکستان پنجابی ادبی بورڈ، لاہور (1986)
14. شریف کنجاہی، اوڑک بوندی لو، پولیمیر پبلشرز، لاہور (1995)
15. شہباز ملک، ساڈے اکھان، ڈان بک سوسائٹی لاہور (1978)
16. علی محمد ملوک، ساہواں درد سمندر پُنیا، لالہ اکیڈمی، بورے والا (1994)

17. عصمت اللہ زاہد، ادب سمندر، اے ون پبلشرز، لاہور (1989)
18. فرزند علی، اک چونڈھی لون دی، پاکستان، پنجابی ادبی بورڈ، لاہور (1984)
19. فقیر محمد فقیر، ڈاکٹر، کلیات بلھے شاہ، پنجابی ادبی اکیڈمی، لاہور (1970)
20. محمد آصف خان، اکھیا بابا فرید نے، پاکستان پنجابی ادبی بورڈ، لاہور (1978)
21. محمد آصف خان، کافیاں شاہ حسین، پاکستان پنجابی ادبی بورڈ، لاہور (1989)
22. محمد اسلم رانا، حرف حقیقت، عظیم اکیڈمی، لاہور (1989)
23. مقصود ناصر، پنجاب دے لوک گیت، تاج بک ڈپو، لاہور (1986)
24. منیر نیازی، سفر دی رات، گورا پبلشرز، لاہور (1996)
25. نذیر احمد، کلام باہو، پیکجز لیمیٹڈ، لاہور (1981)